

Vetenskap och ovetenskap i ny upplaga

”Vetenskap och ovetenskap - om kunskapens hantverk och fuskverk”, som utkom i en första utgåva 1983, är en välskriven och insiktsfull diskussion av vad som skiljer äkta vetenskap från falsk vetenskap, t.ex. varför astronomi bör räknas som vetenskap - men inte astrologi.

Det senaste decenniets utveckling - med bland annat ett ökande intresse för andeskåderi och kristallmagi och påståenden om samband mellan modern fysik och österländsk mystik, har knappast minskat behovet av det slags intellektuella renhållningsarbete som författaren Sven Ove Hansson medverkar i genom sin bok. Att boken nu kommer ut i en utökad och reviderad upplaga är därför välkommet.

Boken är välskriven och lättläst trots att ämnet behandlas noggrant och seriöst. I sex mycket sakliga huvudkapitel behandlar Hansson vetenskapen och dess konkurrenter från olika synpunkter. Genom att mellan dessa kapitel spränga in korta allegoriska berättelser har framställningen lättats upp och författaren fått utrymme att komplettera den i övrigt mycket sakliga framställningen med ett mera emotionellt element.

Boken innehåller en rad konkreta exempel på rena falskriker som givit spridning åt spektakulära myter, som till exempel Charles Ber-

litz' ”Dödens triangel” och von Dänikens föregivna bevis för besök av utomjordiska varelser. I ett centralt kapitel formulerar och diskuterar Hansson också sju viktiga kriterier för att skilja mellan vetenskap och pseudovetenskap - auktoritetstro, experiment som inte kan upprepas, handplockade exempel, ovilja till prövning, likgiltighet för motsägande fakta, inbyggda undanflykter, förklaringar överges utan att ersättas. Kriterielistan utgör en checklista som nog kan utgöra en verkningfull ”vaccination” av dem som ännu inte har angripits av pseudovetenskapens virus. Om boken har några större förutsättningar för att övertyga den senare kategorin är väl mera tveksamt, även om författaren i en efterskrift hävdar att han har kommit i kontakt med många människor som under intryck av sakargument har övergett sin tidigare tilltro till olika pseudovetenskaper.

Författaren visar en sympatisk respekt för behovet att inte på ett lättvindigt sätt avvisa idÉer bara för att strider mot gängse uppfattningar inom olika vetenskapsområden - en respekt som representanter för den etablerade vetenskapen inte alltid uppvisar. Här skulle jag dock gärna ha sett en något fylligare kritisk diskussion av hur i och för sig korrekta forskningsresultat ibland pre-

senteras på ett vilseledande sätt, t.ex. genom att man påstår att forskningen har visat att vissa samband inte existerar - trots att det som visats snarare är att man inte kunnat påvisa ett samband. Att upprätthålla den distinktionen är också ett viktigt intellektuellt renhållningsarbete.

Författaren ställer och besvarar (nekande) också frågan om vi inte borde avstå från forskning, så ofta som den lett till krig och förintelse. Diskussionen i denna fråga är väl genomförd, men som helhet ligger bokens behållning ändå i klargörandet av hur man, även som lekman, kan identifiera vad som sannolikt är pseudovetenskap.

Jan-Erik Svensson

Sven Ove Hansson: Vetenskap och ovetenskap - om kunskapens hantverk och fuskverk. Tidens förlag 1995.

(Jan-Erik Svensson är anställd vid FOA. Han har både inom och utom sin ordinarie yrkesverksamhet intresserat sig för vetenskapsteoretiska spörsmål.)